

Sygn. akt VI ACa 1036/13

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 27 lutego 2014r.

Sąd Apelacyjny w Warszawie Wydział VI Cywilny w składzie:

Przewodniczący – Sędzia SA – Ksenia Sobolewska – Filcek (spr.)

Sędzia SA – Ewa Stefańska

Sędzia SO del. – Jolanta Pyżlak

Protokolant: sekretarz sąd. Katarzyna Kędzierska

po rozpoznaniu w dniu 27 lutego 2014r. w Warszawie

na rozprawie sprawy z powództwa J. J.

przeciwko Skarbowi Państwa – Presowi Sądu Rejonowego Gdańsk Północ w Gdańsku i M. G.

o zapłatę

na skutek apelacji powoda

od wyroku Sądu Okręgowego w Warszawie

z dnia 21 lutego 2013r., sygn. akt III C 25/11

I. oddala apelację;

II. zasądza od J. J. na rzecz Skarbu Państwa – Prokuraturii Generalnej Skarbu Państwa kwotę 2.700 (dwa tysiące siedemset) złotych tytułem zwrotu kosztów postępowania apelacyjnego.

Sygn. Akt VI ACa 1036/13

UZASADNIENIE

Wyrokiem z dnia 21 lutego 2013r. Sąd Okręgowy w Warszawie oddalił powództwo J. J. o zasądzenie solidarnie od Skarbu Państwa – Prezesa Sądu Rejonowego Gdańsk Północ w Gdańsku i M. G. odszkodowania w wysokości 85 000 zł wraz z odsetkami ustawowymi od dnia wniesienia pozwu oraz kosztami procesu.

Powyższe rozstrzygnięcie Sąd Okręgowy poprzedził następującymi ustaleniami faktycznymi:

J. J. wniósł do Sądu Okręgowego w Gdańsku skargi na przewlekłość postępowania Sądu Rejonowego Gdańsk Północ w Gdańsku w sprawach o sygn. akt I Co 261/07 i I C 466/07, które ostatecznie zakończyły się w ten sposób, że w sprawie I Co 261/07, toczącej się z wniosku powoda o zwolnienie od kosztów sądowych i ustanowienie pełnomocnika z urzędu, wniosek oddalono, a w sprawie I C 466/07 pozew został zwrócony. Skargi powoda na przewlekłość postępowania oraz żądania zapłaty odszkodowania z tego tytułu zostały w obu sprawach częściowo uwzględnione.

Pozwany M. G. – jako adwokat prowadzący kancelarię adwokacką w G. – był ustanowiony pełnomocnikiem powoda z urzędu dla potrzeb postępowania o stwierdzenie niezgodności z prawem prawomocnego postanowienia z dnia 16 lutego 2009r. wydanego w sprawie o sygn. akt I ACz 150/09 Sądu Apelacyjnego w Gdańsku (I C 925/07 Sądu

Okręgowego w Gdańsku). W sprawie tej pozew J. J. został zwrócony. Po zapoznaniu się z aktami ww. sprawy M. G. sporządził opinię prawną, w której stwierdził brak podstaw do wniesienia skargi o stwierdzenie niezgodności z prawem prawomocnego orzeczenia Sądu Apelacyjnego w Gdańsku z dnia 16 lutego 2009r.

Powyższe ustalenia Sąd Okręgowy uznał za bezsporne i zgodne ze stanowiskami obu stron procesu.

Pierwotnie J. J. wystąpił z pozwem dotyczącym tożsamyh roszczeń do Sądu Okręgowego w Gdańsku. Pozew ten (zarejestrowany pod sygn. akt I C 693/09) został jednak zwrócony zarządzeniem z dnia 25 maja 2010r.

W pozwie z dnia 7 stycznia 2011r. J. J. twierdził, że w sprawach I Co 261/07 i I C 466/07 Sądu Rejonowego Gdańsk Północ w Gdańsku doszło do przewlekłości postępowania, co spowodowało szkodę na osobie powoda w postaci rozstroju jego zdrowia. Jako podstawę żądania zasądzenia ww. kwoty od pozwanego M. G. powód powołał natomiast nienależyte pełnienie przez niego funkcji pełnomocnika z urzędu w sprawie I ACz 150/09 Sądu Apelacyjnego w Gdańsku, co z kolei miało prowadzić do naruszenia dóbr osobistych powoda w postaci „dobrego imienia i nazwiska jak i godności ludzkiej oraz zdrowia” i wywołać pogorszenie stanu jego zdrowia.

Pozwany Skarb Państwa wniósł o oddalenie powództwa podnosząc, że powód nie wykazał związku przyczynowego pomiędzy pogorszeniem się stanu jego zdrowia a stanem postępowań w sprawach I Co 261/07 i I C 466/07 Sądu Rejonowego w Gdańsku.

Pozwany M. G. wniósł o oddalenie powództwa kwestionując twierdzenia powoda, jakoby czynności procesowe podejmowane przez pełnomocnika w sprawie I ACz 150/09 Sądu Apelacyjnego w Gdańsku doprowadziły do naruszenia jakichkolwiek jego dóbr osobistych.

W ocenie Sądu Okręgowego powództwo podlegało oddaleniu.

Odnosząc się do kwestii solidarnej odpowiedzialności pozwanych Sąd Okręgowy stwierdził, że w świetle art. 72 § 1 k.p.c. może ona zachodzić jedynie wówczas, gdy po stronie długu występuje wiele podmiotów, a wierzycielowi przysługuje jedna wierzytelność o spełnienie jednego świadczenia z uwagi na podwójnie materialny charakter (prawa i obowiązki są im wspólne oraz oparte na tej samej podstawie faktycznej i prawnej), jak i na wspólność praw i obowiązków przy różnej podstawie faktycznej i prawnej. Tymczasem w niniejszej sprawie nie występuje żaden z ww. przypadków. Powód wskazał bowiem na obowiązek Skarbu Państwa naprawienia szkody w oparciu o art. 417 k.c., wobec wystąpienia u powoda rozstroju zdrowia w związku z przedłużaniem się postępowań w sprawach I Co 261/07 i I C 466/07 Sądu Rejonowego Gdańsk Północ w Gdańsku, zaś od pozwanego M. G. domagał się zadośćuczynienia w oparciu o art. 23 k.c. podnosząc zarzut nienależytego wykonywania funkcji pełnomocnika z urzędu w sprawie I ACz 150/09 Sądu Apelacyjnego w Gdańsku / I C 925/07 Sądu Okręgowego w Gdańsku/, co z kolei miało doprowadzić do naruszenia dobrego imienia i nazwiska powoda, jego godności ludzkiej oraz zdrowia.

Dokonując oceny zasadności pierwszego z ww. żądań Sąd Okręgowy zważył, iż zgodnie z art. 15 ustawy o skardze na naruszenie prawa strony do rozpoznania sprawy w postępowaniu prowadzonym lub nadzorowanym przez prokuratora i postępowaniu sądowym bez nieuzasadnionej zwłoki, jeśli przewlekłość spowodowała szkodę majątkową lub niemajątkową strona może dochodzić ich wyrównania w odrębnym postępowaniu sądowym, w którym sąd będzie związany stwierdzeniem, że doszło do przewlekłości postępowania. Przepis ten nie tworzy jednak samoistnej podstawy domagania się odszkodowania lub zadośćuczynienia, a ma charakter normy odsyłającej i określającej zakres prejudycjalnego związania. W szczególności też, przepis ten nie zwalnia strony powodowej od obowiązku wykazania pozostałych przesłanek odpowiedzialności Skarbu Państwa, wynikających z zastosowania art. 417 § 1 k.c., art. 445 k.c. lub art. 448 k.c., to jest zaistnienia szkody i związku przyczynowego pomiędzy jej powstaniem a przewlekłością.

Zatem, zdaniem Sądu Okręgowego, warunkiem niezbędnym skutecznego dochodzenia od Skarbu Państwa odszkodowania za szkodę wyrządzoną przez niezgodne z prawem działanie lub zaniechanie przy wykonywaniu władzy publicznej, jest w świetle art. 417 § 1 k.c. udowodnienie rzeczywistego i adekwatnego związku przyczynowo – skutkowego między opieszałością postępowania sądu (stwierdzoną w orzeczeniu), a szkodą poniesioną przez

skarżącego, w tym wypadku wywołaniem rozstroju zdrowia. Dowodu takiego powód jednak nie przedstawił. Sąd Okręgowy miał przy tym na uwadze, że na szkodę w postaci rozstroju zdrowia, wywołaną przedłużającym się postępowaniem w innych sprawach (I C 5/08, III Cz 1719/07 i III Cz 25/08 Sądów w Gdańsku) powód powołał się również w sprawie I C 364/11 Sądu Okręgowego w Warszawie, a w sprawie niniejszej uchylił się od złożenia zeznań mających wyjaśnić, jakie cierpienia fizyczne i psychiczne poniósł w związku z postępowaniem każdego z pozwanych i czym się przejawiała jego krzywda i cierpienia. Jego odmowę stawienia się przed sądem Sąd Okręgowy uznał za nieuzasadnioną. Ani „trudna sytuacja życiowa”, ani wnioski o wyłączenie sędziego sądu wezwanego, ani kolejny wniosek o ustanowienie pełnomocnika z urzędu, nie były bowiem przeszkodą w wykonywaniu odezwy przez ten sąd.

Z tych przyczyn żądanie zasądzenia odszkodowania od Skarbu Państwa Sąd Okręgowy ocenił jako niezasadne i powództwo oddalił.

Odnosząc się z kolei do żądania zapłaty skierowanego przez powoda wobec M. G. Sąd Okręgowy stwierdził, że stosownie do art. 415 k.c. w zw. z art. 24 § 1 k.c. i z art. 23 k.c. powództwo o ochronę dóbr osobistych może obejmować również roszczenie o zadośćuczynienie za szkodę niemajątkową i roszczenie o odszkodowanie za szkodę majątkową. Jednak w pierwszym rzędzie powód winien wykazać zaistnienie naruszenia jego dobra osobistego. Przy czym przy ustalaniu tej przesłanki należy posługiwać się kryteriami natury obiektywnej (obiektywna reakcja opinii publicznej), nie zaś jedynie subiektywnymi odczuciami osoby występującej o przyznanie ochrony. Również w tym przypadku ciężar dowodu spoczywał na powodzie, który nie wypełnił tego obowiązku, ponieważ powoływał się jedynie na to, że M. G. nie skontaktował się z nim celem omówienia sprawy. Twierdzenie taki nie może zaś skutkować przyjęciem, że pozwany naruszył dobra osobiste powoda. Zakres obowiązków adwokata ustanowionego w związku z postępowaniem ze skargi o stwierdzenie niezgodności z prawem prawomocnego orzeczenia, reguluje bowiem art. 118 § 5 k.p.c., który obowiązkowi skontaktowania się ze stroną celem omówienia sprawy nie przewiduje. Powyższe w żadnej mierze nie może więc skutkować przyjęciem naruszenia dóbr osobistych powoda – jego „dobrego imienia i nazwiska jak i godności ludzkiej oraz zdrowia”. Także w tym przypadku Sąd Okręgowy uznał za nieusprawiedliwioną odmowę powoda stawienia się w sądzie celem złożenia zeznań, a dalsze wnioski dowodowe dotyczące akt medycznych powoda i świadków mających zeznawać „na okoliczność cierpień fizycznych i psychicznych powoda”, a także wnioski o dowód z opinii biegłych internisty, psychologa psychiatry i okulisty, wobec nie wykazania, iż w ogóle doszło do naruszenia dóbr osobistych powoda – za podlegające oddaleniu.

Rozstrzygając o kosztach procesu Sąd Okręgowy powołał się na art. 102 k.p.c.

W apelacji od powyższego wyroku, zaskarżając go w całości, powód J. J. wniósł o jego zmianę i orzeczenie zgodnie z żądaniem pozwu, ewentualnie o uchylenie i przekazanie sprawy do ponownego rozpoznania sądowi I instancji. Powód zarzucił Sądowi Okręgowemu dopuszczenie do nieważności postępowania z uwagi na odmowę przyznania mu pełnomocnika z urzędu (przy profesjonalnej reprezentacji pozwanego) oraz pozbawienie go możliwości uczestniczenia w sprawie. Zdaniem skarżącego Sąd Okręgowy oparł się w swych ustaleniach na odpowiedzi pozwanego na pozew, nie odnosząc się do materiału dowodowego zgłoszonego w pozwie. Skarżący zakwestionował też rozstrzygnięcie w przedmiocie kosztów procesu zarzucając Sądowi Okręgowemu nierozważenie przesłanek zastosowania art. 102 k.p.c.

Pozwani Skarb Państwa i M. G. wnieśli o oddalenie apelacji i zasądzenie od powoda na ich rzecz kosztów postępowania apelacyjnego.

Sąd Apelacyjny zważył, co następuje:

Apelacja powoda nie zasługiwała na uwzględnienie, a podniesione w niej zarzuty nie mogły być uznane za trafne.

Odnosząc się w pierwszym rzędzie do twierdzeń skarżącego o nieważności postępowania Sąd Apelacyjny zważył, że upatrywał on pozbawienia go możliwości obrony swych praw w fakcie odmowy przyznania mu pełnomocnika z urzędu, a przez to spowodowania nierówności stron procesu oraz pozbawienia powoda możliwości uczestniczenia w rozprawie. Sąd Apelacyjny zważył jednak że poza wyjątkiem wskazanym w art. 87¹ k.p.c., w procesie cywilnym nie obowiązują zastępstwo stron przez adwokata lub radcę prawnego. Również fakt, że jednak ze stron działa w procesie

za pośrednictwem profesjonalnego pełnomocnika nie uzasadnia twierdzenia o konieczności ustanowienia takiego pełnomocnika dla jej przeciwnika. Kodeks postępowania cywilnego tworzy bowiem gwarancje ochrony procesowych praw strony działającej bez profesjonalnego pełnomocnika (w tym także pozbawionej wolności) w postaci systemu pouczeń i wezwań do złożenia wyjaśnień i uzupełnienia braków pism procesowych. Decydują one o zagwarantowaniu równości stron w procesie. Z gwarancji tych powód korzysta w sprawie niniejszej, skutecznie wnosząc pozew i apelację, uzyskując zwolnienie od kosztów oraz składając kolejne wnioski doniesłe procesowo. Należy też stwierdzić, że wniosek powoda o przyznanie mu pełnomocnika z urzędu był w tej sprawie badany przez Sąd Okręgowy, który oddalił go postanowieniem z dnia 18 lutego 2011r. uznając, że powód nie jest osobą nieporadną, a działania podejmowane w procesie wskazują na dobrą orientację w przedmiocie swych żądań. Sąd Okręgowy uznał też, że osadzenie powoda w zakładzie karnych nie przeszkadza mu w samodzielnym reprezentowaniu swoich interesów, skoro służą mu procesowe gwarancje realizacji jego roszczeń, w tym obowiązek pouczenia go przez sąd co do czynności procesowych. Orzeczenie to nie zostało przez powoda zaskarżone, a motywy Sądu Okręgowego zakwestionowane. Przy czym, w uzasadnieniu wniosku o przyznanie pełnomocnika z urzędu powód podnosił jedynie, że nie ma wystarczających środków na pokrycie wynagrodzenia pełnomocnika z wyboru. Zarówno też w pozwie, jak i w dalszych pismach procesowych w sposób jasny i rzeczowy dawał wyraz swoim żądaniom wobec pozwanych oraz wnioskom kierowanym do sądu, wskazywał fakty, z których miały one wynikać oraz dowody służące ich ustaleniu. W toku procesu miał też możliwość przedstawiania swoich twierdzeń i wniosków oraz odpowiedzi na twierdzenia i wnioski pozwanych, był powiadamiany o każdej rozprawie z wyprzedzeniem dającym możliwość wypowiedzenia się na piśmie i zgłoszenia zastrzeżeń co do dotychczasowego przebiegu czynności. Nie sposób zatem uznać, by podniesiony w apelacji zarzut nieważności postępowania był uzasadniony.

Zarzutu tego nie uzasadnia też oddalenie przez Sąd Okręgowy wniosku powoda o dopuszczenie dowodu z jego zeznań. Niezależnie bowiem od motywów takiej decyzji, stanowi ona rozstrzygnięcie jedynie co do zakresu materiału dowodowego leżącego u podstaw wyroku i nie przesądza o możliwości obrony przez powoda jego praw w procesie, w rozumieniu art. 379 pkt 5 k.p.c.

Odnosząc się zaś do pozostałych zarzutów naruszenia prawa procesowego, opartych na twierdzeniu, jakoby Sąd Okręgowy oparł się w swych ustaleniach na twierdzeniach pozwanych, nie odnosząc się do materiału dowodowego zgłoszonego w pozwie, Sąd Apelacyjny zważył, że w sytuacji, gdy u podstaw rozstrzygnięcia oddalającego powództwo legło stwierdzenie przez Sąd Okręgowy braku rzeczywistego i adekwatnego związku przyczynowo – skutkowego między uznanymi za bezprawne działaniami pozwanych, a krzywdą w postaci rozstroju zdrowia oraz naruszeniem dóbr osobistych, przeprowadzenie postępowania dowodowego służącego ustaleniu rozmiaru cierpień oraz rozstroju zdrowia powoda było bezcelowe.

Sąd Apelacyjny podziela przy tym zdanie Sądu Okręgowego, że zarówno przy ocenie roszczeń o naprawienie szkody wywołanej działaniem bezprawnym (art. 415 k.c. oraz art. 417 k.c.), jak i krzywdy wywołanej naruszeniem dóbr osobistych (art. 448 k.c.) niezbędną przesłankę stanowi istnienie związku przyczynowego w rozumieniu art. 361 § 1 k.c. Przy czym, w świetle powyższego przepisu dla stwierdzenia istnienia związku przyczynowego nie wystarcza jakiegokolwiek powiązanie przyczynowe między zachowaniem poszkodowanego a powstaniem lub zwiększeniem szkody. Musi to być związek przyczynowy normalny, zwany też adekwatnym, co oznacza, że z grupy wszelkich możliwych skutków danego zdarzenia odpowiedzialność odszkodowawczą rodzą tylko te, które stanowią normalne następstwa danego działania i zaniechania. Odpowiedzialność ta nie może więc obejmować wszelkich następstw, które pozostają w ogólnym związku przyczynowym z danym zdarzeniem.

W świetle powyższych ustaleń należy stwierdzić, że nie było niezbędne przeprowadzenie postępowania dowodowego w zakresie postulowanym przez powoda w sytuacji, w której upatrywał on naruszenia swego dobrego imienia i nazwiska, godności ludzkiej oraz zdrowia w fakcie sporządzenia przez jego pełnomocnika procesowego opinii o braku podstaw do stwierdzenia niezgodności z prawem postanowienia z dnia 16 lutego 2009r. wydanego w sprawie o sygn. akt I ACz 150/09 Sądu Apelacyjnego w Gdańsku (I C 925/07 Sądu Okręgowego w Gdańsku). Niezależnie od skutków procesowych tej opinii, sam fakt jej sporządzenia, odpowiadający uprawnieniu i obowiązkowi pełnomocnika, wynikającemu z art. 118 § 5 k.p.c., nie może być uznany za normalną, rodzącą odpowiedzialność odszkodowawczą

przyczynę szkody i krzywdy w postaci wywołania rozstroju zdrowia lub naruszenia dóbr osobistych klienta. Oceny tej nie zmienia również to, że pełnomocnik uznał, że nie zachodzi konieczność kontaktowania się z powodem w celu omówienia sprawy. Powód nie zgłasza bowiem w niniejszej sprawie roszczeń z tytułu szkody spowodowanej nienależytym wykonywaniem obowiązków pełnomocnika. Sam zaś fakt zaniechania kontaktu z mocodawcą nie jest czynem godzącym w jego dobra osobiste w rozumieniu art. 23 k.c.

Sąd Apelacyjny podziela też ocenę Sądu Okręgowego, że art. 15 ustawy z dnia 17 czerwca 2004r. o skardze na naruszenie prawa strony do rozpoznania sprawy w postępowaniu prowadzonym lub nadzorowanym przez prokuratora i postępowaniu sądowym bez nieuzasadnionej zwłoki (Dz.U.2004.179.1843 ze zm.) nie tworzy samoistnej podstawy domagania się odszkodowania lub zadośćuczynienia, a ma charakter normy odsyłającej i określającej zakres prejudycjalnego związania. Zatem żądanie powoda skierowane przeciwko Skarbowi Państwa, a wysnute w fakcie przewlekłości postępowania w sprawach I Co 261/07 i I C 466/07 Sądu Rejonowego Gdańsk Północ w Gdańsku winno być badane w świetle art. 417 k.c. i art. 417² k.c. Warunkiem niezbędnym jego skuteczności jest więc adekwatny związek przyczynowy pomiędzy ewentualnym rozstrojem zdrowia powoda (wskazany przez niego, jako przejaw szkody i krzywdy), a przewlekłością stwierdzoną w postępowaniu skargowym. Już jednak z twierdzeń powoda podnoszonych w uzasadnieniu powództwa wytoczonego Skarbowi Państwa wynika, że związek taki nie zachodzi. Rozstrój zdrowia nie jest bowiem normalną konsekwencją opieszałości sądu w rozpoznawaniu wniosku o zwolnienie od kosztów i ustanowienie pełnomocnika z urzędu, czy nawet pozwu o zapłatę, w szczególności, gdy podlegał on zwrotowi.

W tym stanie rzeczy, w ocenie Sądu Apelacyjnego, Sąd Okręgowy nie dopuścił się w tej sprawie naruszenia także prawa materialnego. Mając zaś na uwadze, że zaskarżone orzeczenie zawiera rozstrzygnięcie w przedmiocie kosztów procesu oparte na art. 102 k.p.c. i wbrew zarzutom skarżącego nie obciąża go tymi kosztami, apelację powoda w całości należy uznać za pozbawioną podstaw faktycznych i prawnych.

Z tych względów Sąd Apelacyjny orzekł, jak w sentencji na zasadzie art. 385 k.p.c. oraz rozstrzygnął o kosztach postępowania apelacyjnego zgodnie z ustanowioną w art. 98 § 1 i 3 k.p.c. zasadą odpowiedzialności za wynik procesu, nie dopatrując się w sprawie wypadku szczególnie uzasadnionego, o którym mowa w art. 102 k.p.c.